

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента
Хахуцяк Ольги Юріївни на дисертацію
ГАЛЬЧЕНКО ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА**

**«Належність і допустимість електронних доказів у кримінальному
провадженні», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження Гальченко В. С. на тему «Належність і допустимість електронних доказів у кримінальному провадженні» не викликає сумнівів і визначається сучасними тенденціями розвитку кримінальної юстиції, зумовленими стрімкою цифровізацією суспільних відносин, широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій та збільшенням кількості кримінальних правопорушень, у яких джерелом доказової інформації є цифрові дані. За таких умов електронні докази набувають дедалі більшого значення у процесі доказування, однак чинне кримінальне процесуальне законодавство України досі не забезпечує комплексного нормативного врегулювання особливостей їх збирання, фіксації, дослідження, оцінки та використання.

Особливої актуальності обрана проблематика набуває в умовах воєнного стану, коли значна частина доказової інформації формується та зберігається в електронному середовищі, а ефективність досудового розслідування значною мірою залежить від належного використання цифрових технологій. Водночас розвиток електронних комунікацій, хмарних сервісів, месенджерів, мобільних застосунків, систем відеоспостереження та інших цифрових ресурсів суттєво випереджає темпи вдосконалення кримінального процесуального законодавства, що породжує низку практичних проблем під час вирішення питання про належність і допустимість відповідних доказів.

Наукова та практична значущість дисертації зумовлена також відсутністю єдиного доктринального підходу до визначення поняття електронних доказів, їх місця в системі процесуальних джерел доказів, критеріїв оцінки їх належності та допустимості, а також порядку забезпечення

автентичності й цілісності цифрової інформації. Незважаючи на наявність окремих наукових досліджень із цієї проблематики, комплексний аналіз зазначених питань із урахуванням сучасних законодавчих змін, практики Верховного Суду, Європейського суду з прав людини, міжнародних стандартів цифрового доказування та потреб правозастосовної діяльності до цього часу залишався недостатнім.

У цьому контексті дисертаційне дослідження В. С. Гальченко є своєчасним, має вагоме теоретичне та прикладне значення, а сформульовані авторкою висновки й пропозиції спрямовані на вдосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування. Отже, обрана тема відповідає сучасним потребам розвитку науки кримінального процесуального права, правозастосовної практики та загальним тенденціям цифрової трансформації кримінальної юстиції.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація В. С. Гальченко характеризується логічною та послідовною структурою, що забезпечує комплексне дослідження теоретичних, нормативно-правових і практичних аспектів належності та допустимості електронних доказів у кримінальному провадженні. Побудова роботи відповідає поставленій меті та визначеним завданням дослідження, а виклад матеріалу здійснюється за принципом поступового переходу від загальнотеоретичних положень до формулювання практично орієнтованих висновків і пропозицій.

У першому розділі дисертації авторкою здійснено ґрунтовний аналіз сучасного стану наукової розробленості проблематики електронних доказів, розглянуто еволюцію наукових підходів до визначення їх правової природи, досліджено співвідношення понять «оригінал» і «копія» електронного доказу, а також проаналізовано міжнародний досвід правового регулювання використання цифрової інформації у кримінальному процесі. Позитивної оцінки заслуговує критичний аналіз доктринальних підходів та використання порівняльно-правового методу, що дозволило сформулювати власне бачення окремих дискусійних аспектів досліджуваної проблематики.

Другий розділ присвячено дослідженню ключових процесуальних властивостей електронних доказів – належності та допустимості. Авторкою послідовно розкрито критерії оцінки електронних доказів, їх взаємозв'язок зі стандартами доказування, здійснено аналіз чинного кримінального процесуального законодавства, судової практики та сучасних наукових підходів. Особливої уваги заслуговують запропоновані підходи до визначення мінімальних вимог щодо підтвердження автентичності цифрових даних, забезпечення їх цілісності та формування належного процесуального порядку використання таких доказів у кримінальному провадженні.

У третьому розділі дисертації досліджено практичні аспекти вилучення, процесуального оформлення та використання електронних доказів під час досудового розслідування й судового провадження. Авторкою проаналізовано сучасну судову практику, практику Європейського суду з прав людини, окремі положення міжнародних актів та сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України. Важливою перевагою роботи є поєднання теоретичних положень із практичними рекомендаціями щодо алгоритму роботи з електронними доказами, що підвищує прикладну цінність проведеного дослідження.

Загалом основні положення дисертації характеризуються внутрішньою логічною єдністю, достатнім рівнем наукової аргументації та обґрунтованості. Висновки, сформульовані за результатами дослідження, є логічним завершенням проведеного аналізу, відповідають поставленій меті й завданням роботи та підтверджуються використаною нормативною базою, результатами аналізу судової практики, міжнародного досвіду, наукових джерел і власними узагальненнями авторки. Запропоновані рекомендації мають не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки спрямовані на підвищення ефективності кримінального процесуального регулювання у сфері використання електронних доказів.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації,

наукова новизна. Дослідження виконувалось відповідно до плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), Національній стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, що затверджена постановою загальних зборів НАПрН України від 26 березня 2021 року № 12-21, а також тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454/2020).

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації В. С. Гальченко, є достатньо обґрунтованими та достовірними. Їх наукова аргументація забезпечується комплексним використанням загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, що відповідають предмету та меті дослідження. Застосування діалектичного, формально-логічного, системно-структурного, порівняльно-правового, історико-правового, статистичного та інших методів дозволило авторці всебічно дослідити проблематику належності й допустимості електронних доказів у кримінальному провадженні та сформулювати належним чином аргументовані висновки.

Достовірність результатів дослідження забезпечується широкою емпіричною та нормативною базою, використанням положень Конституції України, кримінального процесуального законодавства України, міжнародно-правових актів, практики Європейського суду з прав людини, рішень Верховного Суду, матеріалів судової практики, а також значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових джерел. Наведені в роботі положення є взаємоузгодженими, логічно пов'язаними між собою та підтверджуються результатами проведеного аналізу.

Обґрунтованість сформульованих рекомендацій зумовлена їх безпосереднім зв'язком із виявленими проблемами правозастосовної практики. Запропоновані авторкою напрями вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики використання електронних доказів впливають із результатів проведеного дослідження, мають належне теоретичне підґрунтя та можуть бути використані у законотворчій діяльності, правозастосовній практиці, а також у подальших наукових дослідженнях.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є комплексним сучасним дослідженням проблем належності та допустимості електронних доказів у кримінальному провадженні, у якому авторкою запропоновано нові науково обґрунтовані підходи до визначення правової природи електронних доказів, уточнення критеріїв їх належності та допустимості, удосконалення процесуального порядку їх отримання, фіксації, перевірки та оцінки, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення положень кримінального процесуального законодавства України.

Положення наукової новизни, сформульовані авторкою, узгоджуються зі змістом проведеного дослідження, знайшли належне відображення в основних розділах дисертації, є достатньо аргументованими та підтверджуються результатами комплексного аналізу нормативних джерел, судової практики, міжнародного досвіду й сучасних доктринальних підходів. Це дає підстави вважати, що одержані результати мають належний рівень наукової новизни, теоретичне значення та практичну цінність.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача. Основні положення та результати дисертації викладено у п'яти наукових статтях, опублікованих у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, та чотирьох тезах, викладених, у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і круглих столів. Перелік наукових праць здобувача й аналіз їх змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладено у

вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних заходах.

Опубліковані наукові праці достатньою мірою відображають зміст дисертаційного дослідження, його основні результати, наукову новизну та практичну спрямованість, що дає підстави вважати вимоги щодо повноти висвітлення результатів дисертації в наукових публікаціях такими, що виконані в повному обсязі.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Зокрема, Гальченко В. у роботі не допускає дослівного запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат із відповідним посиланням на джерело; використання інформації у вигляді фактів, ідей, положень чи висновків без зазначення джерела їх походження; перефразування тексту джерела у формі, близькій до оригінального викладу, без належного посилання; а також наведення узагальнень, інтерпретацій чи авторських висновків, сформованих на підставі наукових праць інших дослідників, без коректного бібліографічного оформлення.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в дисертаційній роботі положення можуть бути використані в *освітньому процесі та науково-дослідній*.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту роботи. Незважаючи на загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження, його високий науковий рівень, належну теоретичну та практичну цінність, окремі положення роботи мають дискусійний характер або можуть бути предметом подальших наукових досліджень.

1. Значний інтерес становлять сформульовані авторкою пропозиції щодо законодавчого закріплення електронних (цифрових) доказів як самостійного джерела доказів та визначення особливостей процесуального порядку їх використання. Водночас окремі запропоновані зміни до Кримінального процесуального кодексу України потребували б більш ґрунтовного порівняльно-правового обґрунтування з урахуванням законодавства держав –

членів Європейського Союзу та сучасних міжнародних стандартів цифрового доказування, що дозволило б ще більш переконливо аргументувати доцільність їх імплементації у національне законодавство.

2. Позитивно оцінюючи проведений аналіз судової практики Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини, варто зазначити, що окремі висновки щодо критеріїв належності й допустимості електронних доказів могли б бути додатково підкріплені більш широким узагальненням новітньої судової практики, насамперед щодо використання доказів, отриманих із мобільних пристроїв, хмарних сервісів та сучасних електронних комунікацій.

3. Дисертація містить низку практично значущих рекомендацій щодо вдосконалення процесуального порядку вилучення, копіювання та збереження електронних доказів. Разом із тим окремі організаційно-технічні аспекти реалізації запропонованих змін (зокрема щодо забезпечення незмінності цифрової інформації, використання форензичних засобів та технічного забезпечення органів досудового розслідування) могли б бути висвітлені більш детально, що сприяло б підвищенню прикладної цінності відповідних рекомендацій.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та можуть бути враховані авторкою під час подальших наукових розвідок.

Загальний висновок. Представлена дисертаційна робота Вікторії Сергіївни Гальченко «Належність і допустимість електронних доказів у кримінальному провадженні» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, що мають теоретичне та практичне значення для розвитку сучасної юридичної науки. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови КМУ від 19 травня 2023 року

№ 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 19 травня 2023 року № 502), а її автор – Вікторія Сергіївна Гальченко, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

**Завідувач кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту
права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Ольга ХАХУЦЯК

*Відділення ВКЗ
ТАН ПОЛІЦІЇ
ШЕЛЕСТИНСЬКИЙ*